

הגאון רבי **מנדל אטיק** שליט"א*

ראש ישיבת ארץ צבי

אוצר החכמה

בסוגיא דנטילת ידיים

טמאים, אבל בנטל ברביעית כאחת אף המים שע"ג היד טהורים.

ובחזו"א הקשה ע"ז וכתב ודברים אלו תמוהים מאוד, דבנטל ידיו בפחות מרביעית אף הידים טמאות ולא מועיל ניגוב, והיינו רישא דמתני' דתנן ר"מ מטמא עד שיטול מרביעית, ופי' הר"ש דאף ידיו טמאות, אבל שיהא הידים טהורות והמים שע"ג טמאות אין לנו אלא אליבא דר' יוסי וברביעית דוקא, וכדתנן בסיפא דמתני' עד שיטול מרביעית וכו' ר' יוסי מטמא, והיינו שהמים טמאים, ולא ס"ל לר' יוסי דברביעית המים טהורים, ונמצא דהאי דינא דהשו"ע דנטל פחות מרביעית ידיו טהורות והמים טמאים ליחא דבזה אף ידיו טמאות, וציור זה אינו אלא ביותר מרביעית ואליבא דר' יוסי, וגבי יותר מרביעית פסק השו"ע כר"מ דאף המים טהורים.

והנה בר"ש בפ"א מ"א מבואר דיש ציור כזה אפי' לר"מ שהמים שניים באין לטהר הראשונים אבל ידיו טהורות ודי בניגוב, וצ"ב לדברי החזו"א מתי הציור].

ג והנה הא דנקט החזו"א דדעת ר' יוסי דפליג אדר"מ בנטל מרביעית דהמים טמאים, היינו דאף המים שע"ג ידיו טמאים, כן מבואר בהגה"ה בנוסחא אחרינא שבר"ש.

א מתני' פ"ב מ"א, נטלו לידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה, לב' ידיו משטיפה אחת ר"מ מטמא עד שיטול מרביעית, נפל ככר של תרומה טהור רבי יוסי מטמא.

הנה מדברי הר"ש כאן, ובפ"א מ"א, מבואר דיש ג' אופנים, אופן א' שהנוטל ידיו נטהרו ידיו וגם המים שעל ידיו טהורות וא"צ ניגוב, אופן ב' שידיו טהורות אבל המים שעל ידיו טמאות וצריכין ניגוב או מים שניים, אופן ג' דאף ידיו טמאות, וכמשי"ת.

ב כתב בשו"ע סי' קס"ב ס"ח, נטל ידו אחת ושפשפה בראשו או בכותל ואח"כ חזר ונגע באותן מים שבאו מידו על הראש ועל הכותל טמאה שאותם מים טמאים חזרו וטמאו את היד שנגע בהם, אע"ג דכל כמה דלא שפשף מטהרים בשפשוף, השתא דחזר ונגע גרע, וכבר נתבאר שהשופך רביעית כאחת אינו בכלל כל אלו דאין שם מים טמאים כלל, ע"כ.

הנה מבואר ב' ציורים, כשאינו נוטל ברביעית כאחת נטהרו ידיו אבל המים שעל ידיו טמאים ולכן אם ניגב ידיו הם טהורות אבל אם חזר ונגע באותן מים חזרו וטמאו את היד מפני שהמים הם

וְלָפִי דברינו אלה אין צריכין לדחוק דמש"כ בשו"ע דהשופך רביעית כאחת אין שם מים טמאים כלל דפסק כר"מ וכמש"כ בחזו"א, דאף לר' יוסי הדין כן, דמים שע"ג ידיו טהורים, ודוקא המים שע"ג קרקע טמאין וכמשנ"ת, וא"כ י"ל דהשו"ע פסק כר' יוסי וכדקיי"ל בעלמא דהלכה כר' יוסי במקום ר"מ.

ד והנה האי דינא שכתב השו"ע נטל ידו אחת ושפשפה ואח"כ חזר ונגע באותן המים טמאה שאותם מים טמאים חזרו וטמאו את היד, הוא מהתוספתא בפ"א מ"ב, [והביאו הר"ש בפ"ב מ"ב], ובחזו"א פירש דברי התוספתא כר' יוסי ובנוטל ברביעית דס"ל לר' יוסי דהמים טמאים והיד טהורה, אבל אליבא דר"מ אין לנו ציור כזה, דבפחות מרביעית אף היד טמאה, וביותר מרביעית אף המים טהורין.

אמנם לפי דברינו בנוטל מרביעית אף לר' יוסי המים שע"ג היד טהורין, א"כ ע"כ דהתוספתא מיירי בנוטל בפחות מרביעית, ואעפ"כ יש אופן דהיד טהורה והמים טמאים, והיינו ממש דינא דהשו"ע.

אלא דלא נתבאר היטב מתי אנו אומרים דבנוטל פחות מרביעית אף היד טמאה ואינו מועיל ניגוב וכמבואר במשנה, ומתי היד טהורה והמים טמאים ולכן מועיל ניגוב וכמבואר בתוספתא.

וציור אחד נראה שהוא בהא דתנן נטל לידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה, לב' ידיו משטיפה אחת ר"מ מטמא עד שיטול מרביעית, והיינו דלא אמרו דבנוטל בפחות מרביעית ידיו טמאין אלא בנוטל ב' ידיו משטיפה אחת, אבל נטל ידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה, ונראה דמ"מ המים טמאים כיון שלא נטל מרביעית.

אמנם נראה דמדברי הר"ש והרא"ש יש ללמוד דבנוטל ברביעית אף לר' יוסי המים שע"ג ידיו טהורין, ולא נחלקו ר"מ ור"י אלא במי שפיכת הנטילה שע"ג קרקע, דר"מ ס"ל דטהורין ור"י מטמא.

דהנה בר"ש וברא"ש כתבו אדברי ר' יוסי וז"ל, ר' יוסי מטמא בככר אבל הידים ודאי טהורות מידי דהוה אסיפא דנטל את הראשונים ואת השנים למקום אחד, ור"מ סבר דלא דמי דהתם איפסק והכא לא איפסק ע"כ, ודבריהם צריכין ביאור, דמה הדמיון בנוטל ידיו מרביעית לדין מים ראשונים ושנים שנתערבו זה בזה ולא נטל ידיו ברביעית כאחת.

אלא נראה דהנה ר"מ אמר בנוטל ידיו מרביעית נפל ככר של תרומה טהור, והיינו דאף מי השופכין שע"ג קרקע לא נטמאו, וזה חידוש גדול דהרי בנוטל מרביעית ומפסיק, המים שע"ג קרקע טמאין, ונמצא דגם בלא הפסיק דהמים שע"ג קרקע תלויין ועומדין דאם לא יגמור נטילתו ליטול כל הרביעית כאחת יהיו מים טמאין ואם יגמור נטהרו, וזה חידוש גדול מאוד, ובזה פליגי ר' יוסי דגבי המים שע"ג קרקע אין לחלק בין איפסיק ללא איפסיק ולעולם טמאין, ואמנם מודה ר' יוסי דמים שע"ג ידיו שהם מי נטילת רביעית שהם טהורים, ולא פליגי אלא במים שע"ג קרקע שמעורב בהם מים ראשונים ושניים, ומה דלא איפסיק אינו כלום.

ועתה מובן היטב דברי הר"ש והרא"ש שדימו דברי ר' יוסי לסיפא דנטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד, דס"ל לר' יוסי דאף בנוטל כל הרביעית כאחת מעורב במים שע"ג קרקע ראשונים ושניים, וכיון שהראשונים טמאים אף השניים טמאים.

ה) בר"ש פ"א מ"א בגירסת ספרים אחרים
מבואר דאליבא דר' יוסי דאמרי' דהמים
טמאין היינו אף המים שע"ג ידיו, וזה
כדברי הספרים אחרים בפ"ב מ"א שפירש
כן דברי ר' יוסי שנראין הדברים שממחבר
אחד יצאו, אמנם כבר נתבאר דדברי הר"ש
בנוסח הראשון מבואר דלא נחלק ר' יוסי
אלא במים שע"ג הקרקע ודו"ק.

